

اسلام و پژوهش‌های روان‌شناختی

سال هشتم، شماره اول، پیاپی ۱۷، بهار و تابستان ۱۴۰۱ (ص ۱۱۳-۱۳۱)

پیش‌بینی سبک‌های هویت دختران نوجوان براساس عزت نفس و خودپنداره آنها

Predicting the Identity Styles in Adolescent Girls Based on their Self-Esteem and Self-Concept

فاطمه داوری شلمزاری / دانشجوی دکتری رشته قرآن و روان‌شناسی جامعه المصطفی علیه السلام، قم، ایران.
محمد رضا رمضانی چالشتری / دانشجوی دکتری رشته قرآن و روان‌شناسی جامعه المصطفی علیه السلام، قم، ایران.

Fatemeh Davarishalamzari / PH.D Student of Quran and Psychology of Al-Mustafa Society, Qom, Iran.

davarish69@gmail.com

Mohammad Reza Ramezani Chaleshtary / PH.D Student of Quran and Psychology of Al-Mustafa Society, Qom, Iran.

Abstract

The present study aims at predicting identity styles in adolescent girls based on their self-esteem and self-concept. The research method was descriptive of correlative type, and the statistical population consisted of 15 year older girls and in Qom City. Among the statistical population, 130 subjects were selected through available sampling. To gather data, we used Roger's self-concept questionnaire (1957), Coopersmith self-esteem inventory, and G6-ISI identity styles (White, Wampler, and Wayne, 1998). The data were analyzed using the SPSS software as well as the descriptive and inferential statistics such as mean, standard deviation, frequency, correlation coefficient and multiple regression. The result of regression showed that self-esteem predicts 2% and the self-concept predicts 12% of the identity styles among adolescent girls.

Keyword: identity styles, self-concept, self-esteem, girls.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی سبک‌های هویت دختران نوجوان براساس عزت نفس و خودپنداره آنها انجام شد. روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود و جامعه آماری را دختران ۱۵ سال به بالای شهر قم تشکیل می‌دادند. از میان جامعه آماری تعداد ۱۳۰ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شد. برای گردآوری داده‌های پژوهش از پرسشنامه‌های خودپنداره راجرز (۱۹۵۷)، عزت نفس کوپر اسمیت (۱۹۶۷) و سبک‌های هویت‌یابی ISI-G6 (وایت، وامپلر و وین، ۱۹۹۸) استفاده شد. داده‌ها به وسیله نرم‌افزار SPSS و با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی از نوع میانگین، انحراف معیار، فراوانی، ضریب همبستگی و رگرسیون چندگانه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج رگرسیون نشان داد که عزت نفس ۲ درصد و خودپنداره ۱۲ درصد سبک‌های هویت دختران نوجوان را پیش‌بینی می‌کنند.

کلیدواژه‌ها: سبک‌های هویت، خودپنداره، عزت نفس، دختران.

مقدمه

پرسش هر انسانی از کیستی و چیستی خود، پرسشی دائمی و گریزناپذیر در زندگی اجتماعی، مردمان بوده است و تلاش برای پاسخگویی به این پرسش و ایجاد حسی از هویت^۱ قدمتی بسیار طولانی دارد. ایده و اندیشه^۲ هویت حتی در لوحه‌های مربوط به عهد عتیق (روزگار باستان) نیز دیده می‌شود و در همه^۳ زبان‌های رایج و همه^۴ سخنرانی‌های اندیشمندان رد پای از آن را میتوان یافت (تریاندیس^۲، ۱۹۸۹).

اسنید^۳ و وایت بورن (۲۰۰۳) بر این باورند که هویت مانند قطب‌نما، فرد را در طول زندگی‌اش هدایت می‌کند و به او جهت می‌دهد و منجر به ایجاد طرحواره^۵ شناختی-اجتماعی سازماندهی شده‌ای می‌گردد که از طریق آن، فرد تجربیاتش را تعبیر و تفسیر می‌کند و تحت تأثیر تجارب قرار می‌گیرد. گلاسر^۴ (۱۹۷۷) تنها نیاز اساسی انسان را نیاز به هویت یعنی اعتقاد به این که ما فردی متمایز از دیگران و همچنین شخص مهم و با ارزشی هستیم دانسته است (پورعلی، ۱۳۸۵).

اریکسون^۵ نیز هویت را یک مفهوم سازمان‌یافته از خود می‌داند که از ارزش‌ها، باورها و اهدافی که فرد به آن پایبند است تشکیل شده است. او همچنین کارکرد هویت را ایجاد هماهنگی میان‌پندار فرد به‌عنوان یک فردی بی‌نظیر و دارای ثبات و تصور دیگران از خود می‌داند؛ به عبارتی به عقیده اریکسون هویت، ایجاد تعادل میان خود و دیگران است (اریکسون، ۱۹۶۸، ص ۲۴).

او بر این باور است که در هر مرحله فرد با یک تکلیف یا بحران رشدی مواجه می‌شود که باید آن را پشت سر گذارد تا بتواند مطابق با الگوی رشد سالمی به زندگی خود ادامه دهد. وی در همین راستا بحران اساسی مرحله^۶ پنجم یا دوران نوجوانی را هویت‌یابی در برابر سردرگمی هویت می‌داند (شاملو، ۱۳۷۷). برخورد روانی در این دوره شکل‌گیری احساس هویت می‌باشد. نوجوان باید این تعارض را حل کرده و یک شخصیت واحد و کاملاً منسجم برای خود ایجاد کند (شولتز^۶، ۱۳۹۶).

1. identity.

2. Triandis.

3. Sneed.

4. Glasser.

5. Erickson.

6. Schultz.

از آنجا که هویت یک امر ضروری در رشد شخصی انسان است و افراد دارای این ویژگی افراد موفق‌تری هستند با این ویژگی‌ها توصیف می‌شوند: آنها شخصا عقاید و ارزش‌های خود را با اکتشاف فعال به‌دست آورده و خود را نسبت به این باورها و ارزش‌ها متعهد می‌دانند (بوید^۱ و همکاران، ۲۰۰۳). این افراد، عقایدی را که با شخصیت کنونی آنها و همچنین با انتظارات مربوط به آینده برای دستیابی به تعریفی روشن از خود بیشترین تطابق و هماهنگی را دارد، برمی‌گزینند (آرچر^۲، ۱۹۸۲).

مناسب‌ترین معادل سازه هویت در منابع اسلامی، معرفت نفس به‌شمار می‌رود (نوری و همکاران، ۱۳۹۵). به‌طورکلی می‌توان این مرحله را جستجو برای جهان بینی صحیح به‌منظور راهیابی به اهداف زندگی نامید. در تعدادی از روایات، پرداختن به این امر برای نوجوانان و جوانان ضروری دانسته شده و گفته شده است که جوان و نوجوان باید در حال آموختن باشد و یا به دانش صحیح دست یافته باشد (حکیمی و دیگران، ۱۳۹۵). امام علی علیه السلام می‌فرماید: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَةً أَعَدَ لِنَفْسِهِ وَاسْتَعَدَ لِرِمْسِهِ وَعَلِمَ مِنْ أَيْنَ وَفِي أَيْنَ وَ إِلَى أَيْنَ (دیلیمی، ۱۴۰۹، ص ۳۴۴)؛ خدا رحمت کند کسی را که آنچه لازم است، برای نفس خود تهیه و خویشتن را برای قبر آماده کند. آن انسانی که بداند از کجا آمده و در کدام راه است و به سوی کدام مقصد باز می‌گردد. این سه شناخت در حقیقت دست‌یابی به نوعی معرفت درباره نفس است که لازمه شناخت مبدأ نفس یعنی خدای متعال، شناخت نفس در این عالم است. بنابراین می‌توان گفت حل صحیح مسائل اساسی در جهان بینی می‌تواند راه را برای حل مسائل دیگر باز کند. کسی که نسبت به خدای متعال شناخت پیدا کرده به هدف و فلسفه وجودی انسان پی برده است. با کسی که به این معرفت دست نیافته، در رفتارها و جهت‌گیری‌ها بسیار متفاوت است (رهنما و دیگران، ۱۳۸۵).

افرادی که نتوانند به یک هویت منسجم دست یابند، در واقع یک بحران هویت^۳ را تجربه می‌کنند، چیزی را نشان می‌دهند که اریکسون آن را ابهام نقش می‌نامد. آنها نمی‌دانند که کیستند؟ و یا چه هستند؟ به کجا تعلق دارند؟ و یا به کجا می‌خواهند بروند؟ (شولتز، ۱۳۹۰). مفاهیم «گم کردن خود» و «جهل به نفس» در روایات، به‌عنوان مفاهیم متضاد معرفت نفس نیز، خصوصیت شبیه بحران هویت را منعکس می‌کنند (نوری و همکاران، ۱۳۹۵).

1. Boyd.

2. Archer

3. Identity Crisis

اغلب افرادی که هویت شکل‌نیافته‌ای دارند، دارای شخصیت بسیار منفعلی هستند و این احساس خودکم‌بینی، زمینه‌ای برای نفوذ اندیشه‌ها و ارزش‌های غلط بیگانگان می‌شود (جعفری‌نژاد، ۱۳۸۷). چنین شخصی در درجه اول از حقیقت وجودی خود و استعداد و توانمندی‌هایی که دارد، آگاهی لازم را ندارد و در درجه دوم، از هدف خلقت و نقشی که در نظام هستی بر عهده اوست بی‌اطلاع است. در نتیجه، از تشخیص شیوه درست ارتباط با دیگران و برخورد با پیش‌آمدها عاجز است. شخصی با این چنین ویژگی‌ها نمی‌تواند نقش مثبتی در زندگی ایفا کند (رحیم‌پور، ۱۳۹۸). بی‌برنامگی در زندگی، غفلت از فرصت‌ها، مسئولیت‌گریزی، تقلید کورکورانه از دیگر آثار عدم هویت‌یابی است (هاشمی و جوکار، ۱۳۸۹).

بروزنسکی^۱ (۱۹۹۰) در بررسی‌های خود نتیجه گرفت که افراد به‌طور کلی هویتشان را براساس سه جهت‌گیری پردازش شناختی بنیان نهاده، حفظ کرده و مورد تجدید نظر قرار می‌دهند. که از آنها به‌عنوان سبک‌های پردازش هویت نام می‌برد. از نظر او سبک‌های هویت^۲، فرایندها و راهبردهایی هستند که افراد برای شناخت خود و حل مسائل مرتبط با آن به کار می‌گیرند. این سبک‌ها عبارتند از: سبک اطلاعاتی^۳، هنجاری^۴، گسیخته-اجتنابی^۵ (سانز^۶ و همکاران، ۲۰۰۵).

نوجوانان با سبک هویت اطلاعاتی فعالانه به جستجو و ارزیابی اطلاعات مربوط به هویتشان می‌پردازند (بروزنسکی، ۲۰۰۲). چنین افرادی، سطوح بالای پیچیدگی شناختی، احتیاط در تصمیم‌گیری را نشان می‌دهند. همچنین در برخورد با مشکلات بر اساس دلائل معقول و سنجیده عمل کرده و از این‌رو شاید بتوان این سبک هویتی را به‌عنوان سبک هویتی برتر در نظر گرفت (چیک، اسمیت و تراپ^۷، ۲۰۰۲).

افراد با سبک هویت هنجاری، در مقابل ناهماهنگی دارای تحمل پایینی بوده و به

1. Berzonsky.

2. identity styles.

3. Informational style.

4. normative style.

5. diffuseavoidance style.

6. Soenens.

7. Cheek ,Smith & Tropp.

ساخت و شناخت‌های بسته متکی هستند و برای حفظ و نگهداری هویت و تعهد حالت تدافعی به خود می‌گیرند (بروزنسکی و کاک، ۲۰۰۰).

سبک گسیخته-اجتنابی در نوجوانانی دیده می‌شود که تمایلی به رویارویی با مشکلات شخصی و مسائل مربوط به هویتشان و حل آنها ندارند. این افراد در تصمیم‌گیری‌هایشان تعلل می‌ورزند و تا زمانی که تقاضاهای محیطی، نوع خاصی از عمل را به آنها دیکته کند، آنها را به تأخیر می‌اندازند (بروزنسکی، ۱۹۹۰).

با توجه به اهمیت انتخاب سبک هویتی مناسب در نوجوانان، مهم است که عوامل اثرگذار بر سبک‌های هویتی در این دوران را بدانیم. به نظر می‌رسد یکی از عوامل اثرگذار بر سبک‌های هویت‌یابی نوجوانان دختر، عزت نفس^۲ آنان است.

در این راستا، عزت نفس یا ارزش گذاشتن به ویژگی‌های خود که یکی از موضوعات مهم و قابل بحث درباره رشد خود محسوب می‌شود می‌تواند به شکل‌گیری یکی دیگر از جنبه‌های مهم رشد خود که همان شکل‌گیری و تکوین هویت فردی است بیانجامد (سیاه سیاری و حسین شاهی، ۱۳۸۹).

اگر در سال‌های کودکی و نوجوانی، خانواده بیشترین تأثیر را در شکل‌گیری هویت برعهده داشت در دوره نوجوانی محیط زندگی اجتماعی و خود نوجوان نقش اساسی را در تثبیت هویت ایفا می‌کند (لطف‌آبادی، ۱۳۷۸).

تحقیقات نشان داده است که نوع انتخاب سبک‌های هویت با عزت نفس دختران رابطه دارد. حسین‌زاده و سپاه‌منصور (۱۳۹۰) در پژوهش خود بیان کردند که عزت نفس با سبک‌های هویت اطلاعاتی و هنجاری رابطه مثبت و معنادار و با سبک سردرگم-اجتنابی رابطه منفی معنادار دارد. نتایج پژوهش باقری و جعفری فوتمی (۱۳۹۵) نشان داد که افزایش میزان عزت نفس دانشجویان می‌تواند موجب شکل‌گیری سبک‌های هویت اطلاعاتی و هنجاری و برعکس کاهش عزت نفس در افراد موجب شکل‌گیری سبک سردرگم-اجتنابی بشود.

محققان در مورد روابط متقابل عزت نفس و هویت می‌نویسند: چگونگی برداشت‌ها و نظریات دیگران نسبت به ما در روشن کردن هویت ما نقش عمده‌ای برعهده دارد. ارزشیابی‌های ما از خودمان در ارتباط با شرایط زندگی، اوضاع اجتماعی و اقتصادی نیز مبین

1. Berzonsky, M. D., & Kuk.

2. self esteem.

هویت ماست و همچنین تصورات ما درباره وضع جسمانی و شیوه لباس پوشیدن، نوع هویت ما را در مقایسه با دیگران نشان می‌دهد (حسین‌زاده و سپاه‌منصور، ۱۳۹۰).

بر اساس تحقیقات انجام شده عزت نفس منبع بالقوه بسیار بزرگ برای سلامت روانی است. عزت نفس، ویژگی است در فرد، که موجب می‌شود افراد خود را قادر به کنار آمدن با چالش‌های اصلی زندگی و شایسته شادکامی بدانند (هیوئیت^۱، ۲۰۰۹، ص ۸۸۰). بر اساس آموزه‌های دینی عزت نفس با سرسختی روان‌شناختی در ارتباط است. از این رو، شجاعی (۱۳۸۵) عزت نفس را حالت شکست‌ناپذیری، توان مقاومت در برابر سختی‌ها و مشکلات و عدم پذیرش ذلت در موقعیت‌های دشوار زندگی معنا کرده است. از سوی دیگر، داشتن این حالت باعث برتری فرد از نظر خود و دیگران می‌شود. بدین لحاظ، افرادی که در برابر سختی‌ها و مشکلات مقاوم و سرسخت هستند، می‌توانند در موقعیت‌های گوناگون، خود را حفظ کرده و به پیروزی و احساس خود ارزشمندی نائل شوند.

پایه و اساس عزت نفس، احساس کرامت و خود ارزشمندی است. از نظر اسلام، انسان از کرامت ذاتی برخوردار است. خداوند در این باره می‌فرماید: *وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا* (اسراء، ۷۰)؛ و به راستی ما فرزندان آدم را بسیار گرامی داشتیم و آنان را بر بسیاری از آفریدگان خویش برتری بخشیدیم. به همین جهت، در روایات به احساس خود ارزشمندی و کرامت نفس تأکید شده است. بر طبق روایات، یکی از کارکردهای اصلی عزت نفس و احساس خود ارزشمندی پیشگیری از انحرافات اخلاقی است. علی ع می‌فرماید: *مَنْ كَرَّمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ هَانَتْ عَلَيْهِ شَهَوَاتُهُ* (شریف رضی، ۱۴۱۴، ص ۵۵۵)؛ کسی که از کرامت نفس برخوردار باشد، شهوت نزد او بی‌ارزش است. پس انسانی که خود را ارزشمند می‌داند، برای رسیدن به مطامع دنیایی و یا فریب دیگران حاضر نیست دست به کارهای پست بزند و نفس خود را ارزشمندتر و عزیزتر از هر مطامع دنیایی می‌بیند.

همان‌گونه که رجبی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که بین عزت نفس و حمایت اجتماعی و سلامت روانی دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد. همچنین در پژوهش دیگری مشخص شد بین عزت نفس و پرخاشگری نوجوانان (که از مؤلفه‌های سبک‌های نامطلوب هویت است) رابطه منفی معناداری وجود دارد (قابل و همکاران، ۱۳۹۹). نیری (۱۳۹۹) نیز در تحقیقی بیان کرد که بین عزت نفس و بحران هویت رابطه‌ای وجود ندارد.

1. Hewitt.

در پژوهش عسگریان و رضایی خیرآبادی (۱۴۰۰) مشخص شد که بین عزت نفس و اضطراب اجتماعی با شرم درونی نوجوانان رابطه منفی معنادار وجود دارد. از سوی دیگر، ریشه بسیاری از انحرافات اخلاقی به ضعف و فقدان عزت نفس برمی‌گردد. امام هادی علیه السلام می‌فرماید: مَنْ هَانَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ فَلَا تَأْمَنُ شَرَّهُ (ابن شعبه حرانی، ۱۳۶۹، ص ۳۶۲)؛ کسی که نفسش بر وی خوار شد، از شر او در امان نباش! طبق این روایت ضعف عزت نفس زمینه انحرافات اخلاقی را در افراد فراهم می‌کند. از جمله این انحرافات اخلاقی سبک هویت نامطلوب می‌باشد که خود منشأ مفاسد گوناگون است (حسینیان، ۱۳۸۴).

بنابراین به نظر می‌رسد فردی که عزت نفس ندارد نمی‌تواند سبک هویت مطلوب که نشأت گرفته از احساس ارزشمندی به خود است را دارا باشد.

علاوه بر عزت نفس دختران اثرگذاری خودپنداره بر سبک‌های هویت را نمی‌توان نادیده گرفت. نجاریور استادی (۱۳۸۷) در نتیجه پژوهش خود بیان داشت که بین خودپنداره نوجوانان با هویت آنها رابطه معناداری وجود دارد.

در واقع قسمت عمده ویژگی‌های شخصیتی، منش و خصوصیات رفتاری هر فرد به تصویری که از خود در ذهن دارد یعنی انگاره وی بستگی دارد (نیکدل، دهقان و نوشادی، ۱۳۹۶). خودپنداره شامل خود آرمانی و خود واقعی است. خود آرمانی یا ایده‌آل مجموعه ویژگی‌هایی است که ما دوست داریم واجد آنها باشیم و ممکن است دور از واقعیت و دست‌نیافتنی باشند (فریت^۲، ۲۰۰۷).

تصویر از خویشتن ناشی از ارزشیابی‌های ذهنی است که فرد، معمولاً از ویژگی‌های رفتاری خود به عمل می‌آورد. در نتیجه، خودپنداره ممکن است مثبت یا منفی باشد (سلیمانی ابهری و سلیمانی ابهری، ۱۳۹۳).

خودپنداره منفی، سبب تعارضات شخصیتی در نوجوان شده و پاسخهای بهنجار نوجوان را کاهش داده، و سبب مشکلات و آشفتگی‌های شدید، اختلافات روانی، رفتار خودکشی‌گرایانه، مصرف مواد مخدر و الکل و بزهکاری در این دوره می‌شود (مکینرنی^۳ و همکاران، ۱۹۹۸). در واقع نوجوانی که از سلامت روان به علت خودپنداره منفی برخوردار نیست نمی‌تواند سبک مطلوبی از هویت را کسب کند.

1. self-image.

2. Freeth.

3. McInerney.

خودپنداره مثبت موجب می‌شود تا فرد از اعتماد به نفس و احساس امنیت برخوردار باشد و در برابر انحراف اجتماعی تا حد زیادی مصونیت یابد. در حالی که خودپنداره بی‌ثبات و منفی، ناامنی ایجاد می‌کند و میزان سازگاری فردی و اجتماعی را مختل می‌سازد (نوابی‌نژاد، ۱۹۹۵).

نتیجه مطالعات کودی و زوکر^۱ (۲۰۰۸) نشان داد که کلیه نوجوانان دارای خودپنداره منفی تمایل به رفتارهای ضد اجتماعی و خطر الکی شدن در آنها بسیار زیاد است. خودپنداره مثبت یک عامل حفاظتی در برابر بروز رفتارهای ضد اجتماعی بوده و سبب بالارفتن توانایی نه گفتن در نوجوانان می‌شود.

از آنجا که سبک‌های هویت مطلوب، باعث ایجاد شخصیت منسجم و واحد در نوجوان می‌شود و به عنوان یک سپر ایمنی در برابر آسیب‌های اجتماعی برای دختران عمل می‌کند (سالاری‌فر و دیگران، ۱۳۹۶) به همین جهت بازخوانی و کاربست عوامل مؤثر بر سبک‌های هویتی مطلوب برای رسیدن به شخصیتی منسجم ضرورت دارد. طبق بررسی‌های انجام شده، تحقیقاتی در رابطه با سبک‌های هویت و متغیرهای مرتبط با آن صورت گرفته، اما تاکنون پیش‌بینی سبک‌های هویت دختران نوجوان با عزت نفس و خودپنداره آنها بررسی نشده است.

تحقیقات نشان داده که دختران نوجوان فراری و بزه‌کار و گرفتار به روابط جنسی نامشروع نسبت به نوجوانان عادی، خودپنداره پایینتری دارند (حسینیان، ۱۳۸۴). و این خودپنداره پایین، مانع جدی شکل‌گیری هویت نوجوان است (دباغ قزوینی، ۲۰۰۱). در تحقیق محمدی و صابر (۱۳۹۷) مشخص شد که بین کاهش رفتارهای ضد اجتماعی و افزایش رفتارهای جامعه‌پسند نوجوانان با ارتقای خودپنداره مثبت رابطه وجود دارد. همچنین در پژوهش جلیلیان کاسب (۱۳۹۵) خودپنداره و جهت‌گیری مذهبی درونی با گرایش به اعتیاد رابطه منفی معنادار دارند. و از آنجا که سبک‌های هویت مطلوب بر عملکرد افراد مؤثر است تحقیقات نشان داده که بین خودپنداره جنسی منفی و بی‌ثباتی ازدواج همبستگی معناداری وجود دارد (بنکدار مازندرانی، ۱۳۹۷). در پژوهش دیگری مشخص شد که بین ادراک خویشتن با سبک‌های هویت رابطه مثبت و معنادار وجود دارد (مداحی، ۱۳۹۶). شیرچی و همکاران، ۱۳۹۹ در پژوهشی بیان کردند که عزت نفس مهمترین عامل پیش‌بینی کننده

1. Corte C Zucker.

سبک‌های هویت مخصوصاً هویت دینی می‌باشد. همچنین بیسیک و قوش^۱ (۲۰۰۸) نشان داد نوجوانانی که به هویت دست یافته بودند، عزت نفس بیشتری داشتند، اما در نوجوانانی که هنوز بران را به پایان نرسانده بودند، عزت نفس کمتری دیده شد.

بررسی پیشینه نظری و پژوهشی نشان داد علی‌رغم نقش ویژه عزت نفس و خودپنداره بر سبک‌های هویت دختران نوجوان، اما تا کنون توان پیش‌بینی سبک‌های هویت دختران براساس عزت نفس و خودپنداره آنها آزمون نشده است. اطلاعات صحیح درمورد اثرگذاری عزت نفس و خودپنداره بر سبک‌های هویت می‌تواند نقش بسزایی در آگاه‌سازی خانواده‌ها و سیاست‌گذاران فرهنگی جامعه در امر تربیت صحیح دختران داشته باشد.

از این رو پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی سبک‌های هویت‌یابی دختران براساس عزت نفس و خودپنداره آنها در پی بررسی فرضیه‌های زیر است:

- ۱- عزت نفس دختران سبک‌های هویت آنها را پیش‌بینی می‌کند.
- ۲- خودپنداره دختران سبک‌های هویت آنها را پیش‌بینی می‌کند.

روش پژوهش

روش این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش را کلیه دختران نوجوان ۱۵ سال به بالای شهر قم تشکیل می‌دادند. نمونه شامل تعداد ۱۳۰ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس، انجام شد. پرسشنامه‌ها به علت شرایط بیماری کوید ۱۹ به صورت الکترونیکی و در فضای مجازی اجرا شد.

ابزار پژوهش

۱- پرسشنامه خودپنداره: این پرسشنامه در سال ۱۹۳۸ تا ۱۹۵۷ توسط کارال راجرز^۲ به منظور سنجش میزان خویش‌پنداری افراد تهیه شده است. برای تعیین اعتبار پرسشنامه از نظر متخصصین استفاده شده که ۱۰۰ سوال به ۲۵ روان‌شناس داده شد تا آنها را بر حسب موضوعات مختلف طبقه‌بندی کنند. سوالاتی که انتخاب شدند حداقل ۸۰٪ توافق درباره آنها وجود داشته است. به این ترتیب اعتبار محتوا و سازه پرسشنامه تعیین گردید.

1. Basak, R., & Ghosh.

2. Rogers.

پایایی آزمون راجرز با روش آزمون-آزمون مجدد برابر با $2 = 83/0$ و آلفای کرونباخ آن با $0/74$ گزارش شده است (یارمحمدیان، ۱۳۸۵).

۲- پرسشنامه عزت نفس: مقیاس عزت نفس کوپراسمیت^۱ (۱۹۶۷) یک مقیاس ۵۸ ماده‌ای است که ۸ ماده آن دروغ‌سنج می‌باشد و ۵۰ ماده دیگر آن به ۴ خرده‌مقیاس عزت نفس کلی، عزت نفس اجتماعی، عزت نفس خانوادگی، و عزت نفس تحصیلی تقسیم شده است. شکرکن و نیسی (۱۳۷۳)، در پژوهش خود، ضریب پایایی بازآزمایی، این مقیاس را برای دانش‌آموزان دختر و پسر به ترتیب ۹۰ درصد و ۹۲ درصد گزارش کرده‌اند.

۳- پرسشنامه سبک‌های هویت (ISI - G6): این مقیاس که در سال ۱۹۹۸ توسط وایت^۲، وامپلر^۳ و وین^۴ طراحی شد. یک مقیاس خود گزارشی و برگرفته از مدل برزونسکی است که مشتمل بر ۴۰ گویه است.

روایی فرم اصلی این پرسشنامه توسط سازندگان آن محاسبه شده و برای سبک هویت اطلاعاتی، هنجاری و گسیخته-اجتنابی به ترتیب $0/62$ ، $0/66$ و $0/73$ گزارش شده است. وایت، وامپلر و وین^۵ (۱۹۹۸) برای تعیین پایایی این مقیاس از روش آلفای کرونباخ استفاده کردند و ضرایب حاصله را برای سبک اطلاعاتی، هنجاری و گسیخته-اجتنابی به ترتیب $0/73$ ، $0/67$ و $0/69$ به دست آوردند.

جوکار و حسین چاری (۱۳۸۰) برای تعیین روایی این مقیاس در داخل علاوه بر همسانی درونی از روش تحلیل عاملی استفاده نموده و برای تعیین پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده کردند و نتایج را مطلوب گزارش نمودند. در همین رابطه غضنفری (۱۳۸۲) در تعیین پایایی به روش آلفای کرونباخ برای جامعه ایرانی ضرایب را برای سبک اطلاعاتی $0/59$ ، سبک هنجاری $0/64$ و برای سبک گسیخته-اجتنابی $0/78$ گزارش کرده است.

1. Cooper smith.

2. White.

3. Wampler.

4. Winn.

5. White, Wampler, Winn.

یافته‌ها

در جدول ۱ ضریب همبستگی میان نمره کل سبک‌های هویت و مؤلفه‌های آن و نمره کل عزت‌نفس و مؤلفه‌های آن و نمره کل خودپنداره و مؤلفه‌های آن به همراه سطوح معناداری ارائه شده است.

جدول ۱: همبستگی عزت‌نفس، سبک‌های هویت و خودپنداره

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
۱. عمومی	۱															
۲. خانوادگی	-۰/۰۸۷	۱														
۳. اجتماعی	۰/۰۵۲	۰/۰۸۹	۱													
۴. تحصیلی	۰/۰۰۵	-۰/۰۹۶	-۰/۰۹۶	۱												
۵. عزت‌نفس	۰/۲۴۲**	۰/۳۳۵**	۰/۴۷۲**	۰/۳۲۸**	۱											
۶. اطلاعاتی	۰/۰۵۵	-۰/۰۹۰*	-۰/۰۵۱	۰/۲۵۲**	-۰/۰۱۷	۱										
۷. هنجاری	۰/۰۱۷	-۰/۰۵۹	-۰/۳۶۵**	۰/۱۲۰	-۰/۰۴۲	۰/۵۶۶**	۱									
۸. سردرگم	۰/۰۰۸	۰/۲۷۷**	۰/۱۹۱*	۰/۰۷۲	۰/۲۹۸**	-۰/۳۶۹**	-۰/۲۶۹**	۱								
۹. تعهد	-۰/۰۰۵	۰/۰۳۵	۰/۰۲۶	-۰/۰۰۴	۰/۰۰۱	-۰/۲۳۴**	-۰/۳۷۱**	۰/۱۱۹	۱							
۱۰. هویت	۰/۰۷۵*	۰/۰۰۲	-۰/۰۰۷	۰/۲۵۵**	۰/۰۸۰*	۰/۰۶۱**	۰/۵۹۸**	۰/۲۰۱**	-۰/۰۱۶	۱						
۱۱. جسمانی	-۰/۰۲۳*	۰/۰۴۰	۰/۲۶۴**	-۰/۰۴۲**	-۰/۰۷۱	-۰/۰۹۸**	-۰/۰۴۸**	۰/۱۴۳	۰/۰۹۰*	-۰/۰۱۶۲	۱					
۱۲. اجتماعی	-۰/۰۰۲	۰/۰۱۲	۰/۳۱۷*	-۰/۰۱۶*	۰/۰۳۵	-۰/۰۳۷**	-۰/۰۳۱**	۰/۱۳۹	۰/۲۶۹**	-۰/۰۱۹*	۰/۰۷۰**	۱				
۱۳. خلق	-۰/۰۰۵	۰/۰۹۷*	۰/۴۰۱**	-۰/۰۲۸**	۰/۰۲۵	-۰/۰۳۷**	-۰/۰۴۰**	۰/۱۰۷	۰/۲۴۱**	-۰/۰۳۰**	۰/۳۹۶**	۰/۰۳۲**	۱			

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
۱۴. آموزشی	۰/۶۲۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰
۱۵. اخلاقی	۰/۷۰۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰
۱۶. عقلانی	۰/۶۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰
۱۷. خودپنداره	۰/۶۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰	۰/۳۶۰

$$p=0/01^{**} / p=0/05^{*}$$

بر اساس جدول ۲ متغیرهای عزت نفس و سبک‌های هویت در سطح ۰/۱۸ رابطه مثبت معنادار دارند. در مقابل متغیرهای عزت نفس و خودپنداره رابطه معنادار ندارند. فرضیه اول: عزت نفس دختران سبک‌های هویت آنها را پیش‌بینی می‌کند.

جدول ۲: پیش‌بینی سبک‌های هویت بر اساس عزت نفس

گام	متغیر	بتا	t	P<	R	R ^۲	R ^۲ تعدیلی	F	df	P<
۱	عزت نفس	۰/۱۸۰	۲/۰۸۱	۰/۰۳۹	۰/۱۸۰	۰/۰۳۲	۰/۰۲۵	۴/۳۳۰	۱	۰/۰۳۹

سبک‌های هویت به‌عنوان متغیر ملاک و عزت نفس به‌عنوان متغیر پیش‌بین در معادله رگرسیون به سبک ورود تحلیل شده است. بر اساس جدول ۲ عزت نفس به میزان ۰/۰۲ می‌تواند سبک‌های هویت را پیش‌بینی کند. پس به این نتیجه می‌رسیم که عزت نفس ۲ درصد از واریانس سبک‌های هویت را پیش‌بینی می‌کند. همانطور که از مقادیر P این یک گام قابل مشاهده است، عزت نفس به صورت معناداری سبک‌های هویت را پیش‌بینی می‌کند. در تفسیر یافته‌ها اینگونه مطرح می‌شود که با افزایش یک انحراف استاندارد در نمره عزت نفس، نمره سبک‌های هویت ۰/۰۲ انحراف استاندارد افزایش خواهد یافت.

فرضیه دوم: خودپنداره دختران سبک‌های هویت آنها را پیش‌بینی می‌کند.

جدول ۳: پیش‌بینی سبک‌های هویت بر اساس خودپنداره

گام	متغیر	بتا	t	P<	R	R ^۲	R ^۲ تعدیلی	F	df	P<
۱	خودپنداره	-۰/۳۶۰	-۴/۳۸۳	۰/۰۰۰	۰/۳۶۰	۰/۱۳۰	۰/۱۲۳	۱۹/۲۱۰	۱	۰/۰۰۰

سبک‌های هویت به‌عنوان متغیر ملاک و خودپنداره به‌عنوان متغیر پیش‌بین در معادله رگرسیون به سبک ورود تحلیل شده است. بر اساس جدول ۳ خودپنداره به میزان ۰/۱۲ می‌تواند سبک‌های هویت را پیش‌بینی کند. پس به این نتیجه می‌رسیم که خودپنداره ۱۲ درصد از واریانس سبک‌های هویت را پیش‌بینی می‌کند. همان‌طور که از مقادیر P این یک گام قابل مشاهده است، خودپنداره به صورت معناداری سبک‌های هویت را پیش‌بینی می‌کند. در تفسیر یافته‌ها اینگونه مطرح می‌شود که با افزایش یک انحراف استاندارد در نمره خودپنداره، نمره سبک‌های هویت ۰/۱۲ انحراف استاندارد افزایش خواهد یافت.

بحث و نتیجه‌گیری

یکی از یافته‌های پژوهش عبارت است از اینکه عزت نفس به میزان ۰/۲ می‌تواند سبک‌های هویت را پیش‌بینی کند. بنابراین فرضیه اول پژوهش تأیید شد. این پژوهش همسو با پژوهش مداحی (۱۳۹۶)، شیرچی و همکاران (۱۳۹۹)، حسین‌زاده و سپاه‌منصور (۱۳۹۰)، باقری و جعفری فوتمی (۱۳۹۵)، بیسک و قوش (۲۰۰۸)، اریجیت و کرپل من (۲۰۰۹) است. در تبیین این یافته می‌توان گفت، دو مؤلفه که در طول تاریخچه روان‌شناسی بحث‌ها و نظریات فراوانی را به خود اختصاص داده است هویت و عزت نفس می‌باشد که در تمامی اختلالات روانی دارای نقش تعیین‌کننده‌ای هستند. همچنین این دو مسئله بیشتر خود را در دوره نوجوانی و جوانی نشان می‌دهد و نقش کلیدی در این دوران ایفا می‌کنند که ارتباط تنگاتنگی دارند (نوابی‌نژاد، ۱۹۹۵). در واقع داشتن عزت نفس، نیاز اساسی انسان به شمار رفته است (خوش‌فر، ۱۳۹۴). سلامت فکر و بهداشت روانی نیز، رابطه مستقیمی با میزان چگونگی عزت نفس و احساس خود ارزشمندی دارد (بیابان‌گرد، ۱۳۸۹). انسان تا خود را شایسته و مورد احترام احساس نکند نمی‌تواند به عمل و رفتاری دست بزند که به زندگی او معنا و ارزش ببخشد (براند، ۱۹۹۲).

افرادی که سبک‌های هویتی مطلوبی دارند برداشت مثبت و روشنی از خود دارند، درحالی‌که افرادی که سبک‌های هویتی مطلوبی ندارند برداشت منفی به خود دارند؛ همچنین به دلیل فقدان هدف‌های روشن و مدیریت مؤثر در زندگی، دستاورد اثباتی ندارند که به آن افتخار کنند و در نتیجه خودپنداره مغشوشی را پرورش می‌دهند که فاقد ارزشمندی

است. بنابراین، عوامل مذکور موجب می‌شوند تا شکست مکرر را تجربه کنند و در نتیجه زمینه کاهش عزت نفس افراد با جهت‌گیری سبک‌های هویت نامطلوب را فراهم می‌کنند. فردی که تصویر ارزشمندی از خود ندارد نمی‌تواند هویت مطلوبی هم کسب کند. در واقع بهترین سرمایه‌گذاری در زندگی ارتقاء عزت نفس است؛ عزت نفس ضعیف موجب می‌شود که انسان خود واقعی‌اش را با شرمندگی پنهان کند و مانع خودشکوفایی و کسب هویت مطلوب انسان می‌شود (شیهان، ۱۳۷۸).

همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد که متغیرهای عزت نفس و سبک‌های هویت در سطح ۰/۱۸ رابطه مثبت معنادار دارند. یافته‌های این پژوهش با پژوهش‌های دباغ قزوینی (۲۰۰۱) و مداحی (۱۳۹۶) همسو می‌باشد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت که ویژگی‌های شخصیتی، قابلیت‌ها، توانایی‌ها یا خودپنداره از مهم‌ترین مسائل بهداشت روانی است. تصویر مثبت و متعادل از خود داشتن نشانه سلامت روانی و تصور منفی به معنی روان ناسالم است (براند، ۱۹۹۲).

خودپنداره منفی، سبب تعارضات شخصیتی در نوجوان شده و سبب مشکلات و آشفتگی‌های شدید، اختلالات روانی، رفتار خودکشی‌گرایانه، مصرف مواد مخدر و بزهکاری در دوره نوجوانی می‌شود (مس مانیس و همکاران، ۱۹۹۸). از آنجا که با وجود تعارضات شخصی و اختلالات روانی، سلامت روان شخص از بین رفته است این شخص قادر به انتخاب سبک هویتی مطلوب نیست، زیرا شخص برای دارا شدن سبک هویتی مطلوب نیاز به انسجام خود دارد درحالی‌که خودپنداره منفی مانع از ایجاد انسجام خود است.

خودپنداره مثبت موجب می‌شود تا فرد از اعتماد به نفس و احساس امنیت برخوردار باشد و در برابر انحرافات اجتماعی تا حد زیادی مصونیت یابد. درحالی‌که خودپنداره بی‌ثبات و منفی، نا امنی ایجاد می‌کند و میزان سازگاری فردی و اجتماعی را مختل می‌سازد (نوابی‌زاده، ۲۰۰۰) نوجوانی که نتواند با محیط اجتماعی سازگاری داشته باشد در کسب هویت مطلوب دچار تردید می‌شود و تمایل به رفتارهای ضد اجتماعی و خطر الکی شدن در آنها بسیار زیاد است.

منابع

- قرآن کریم.
- نهج البلاغه.
- باقری، حسین و جعفری فوتمی، محبوبه (۱۳۹۵)، «رابطه سبک‌های هویت و عزت نفس در دانشجویان»، سومین کنفرانس بین المللی نوآوری‌های اخیر در روان‌شناسی، *مشاوره و علوم رفتاری*، ۳، ۴۲، ۱۱-۳۲.
- براند، ناتانیل (۱۹۹۲)، *روان‌شناسی حرمت به نفس*، ترجمه: جمال هاشمی، ۱۳۸۷، تهران: سهامی انتشار.
- بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۲)، *روش‌های افزایش عزت نفس در کودکان و نوجوانان*، تهران: انجمن اولیا و مربیان.
- بنکدار مازندرانی، نازنین (۱۳۹۷)، «بررسی رابطه خودپنداره جنسی (خودکارآمدی، هوشیاری، عزت نفس و طرحواره) با بی‌ثباتی ازدواج»، *پنجمین همایش ملی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم تربیتی و روان‌شناسی ایران*.
- پورعلی فرد، فاطمه (۱۳۸۵)، *بررسی رابطه سبک‌های هویت و ابعاد هویت در دانشجویان دانشگاه شیراز و دانش‌آموزان مقطع سوم دبیرستان شهرستان شیراز*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، روان‌شناسی تربیتی دانشگاه شیراز.
- جلیلیان کاسب، فاطمه، حجت‌خواه، محسن و رشیدی، علیرضا (۱۳۹۵)، «بررسی نقش میانجی‌گری سرسختی روان‌شناختی در رابطه بین جهت‌گیری مذهبی، خودکارآمدی و خودپنداره با گرایش به اعتیاد»، *فصلنامه اعتیاد پژوهی سوءمصرف مواد*، ۱۰، ۳۹، ۳۳-۴۸.
- جوکار، بهرام و حسین چاری، مسعود (۱۳۸۰)، «بررسی رابطه میزان پایبندی به اعمال عبادی و سبک هویت»، *همایش بین‌المللی نقش دین در بهداشت روان*، ۸۵، ۳۰، ۱۲-۲۴.
- جعفری نژاد، سید ابوالفضل (۱۳۸۷)، «بحران هویت در جوانی و نوجوانی»، *زمانه*، ۶۸، ۸۷، ۳۰-۵۰.
- حکیمی، محمد، حکیمی، محمدرضا و حکیمی، علی (۱۳۹۵)، *الحیاه*، تهران: دلیل ما.
- حسین‌زاده، علی اصغر و سپاه منصور، مژگان (۱۳۹۰)، «رابطه حمایت اجتماعی و عزت نفس با سبک‌های هویت دانشجویان»، *پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی*، ۳، ۱۲، ۴۲-۲۱.
- حسینیان، سیمین (۱۳۸۴)، «بررسی و مقایسه خودپنداره نوجوانان دختر و پسرگریزان و عادی»، *مطالعات روان‌شناختی*، ۱، ۸۱-۷۳.
- حرانی، ابن شعبه (۱۳۶۹)، *تحف العقول من آل الرسول*، ترجمه آیت الله کمره‌ای، قم: کتابخانه انتشارات اسلامیة.
- خوشفر، غلامرضا، باقری، فاطمه، برزگر، سمیه و نورمحمدی، لیلیا (۱۳۹۴)، «بررسی عوامل مؤثر بر گرایش

- به حجاب و راهکارهای ارتقای آن، مطالعه موردی: شهروندان شهر گرگان»، *فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی- فرهنگی*، ۳، ۹۴، ۴۴-۵۲.
- رحیم پور، علیرضا (۱۳۹۸)، «رابطه سبک‌های هویت و خودتنظیمی در دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر شیراز»، *پایان‌نامه ارشد دانشگاه مرودشت*.
- رجیبی، غلامرضا، علی‌بازی، هوشنگ، جمالی، اصغر و عباسی، قدرت‌الله (۱۳۹۴)، «بررسی رابطه عزت‌نفس و حمایت اجتماعی با سلامت روان در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز»، *مطالعات روان‌شناسی تربیتی*، ۲۱، ۵۵، ۱۰۴-۸۳.
- رهنما، سید احمد، شاملی، عباس، زارعان، محمدجواد، مصباح، علی، ساجدی، ابوالفضل، حقانی، ابوالحسن، بی‌ریا، ناصر و آقانه‌رانی، مرتضی (۱۳۸۵)، *روان‌شناسی رشد با نگرش به منابع اسلامی*، تهران: سمت.
- سالاری فر، محمدرضا، بیاتی، مهدی و سالاری پور، حسن (۱۳۹۶)، *مدل نظری آسیب‌شناسی تربیت عفاف و حجاب در ایران، تربیت اسلامی*، ۲۵، ۹۶، ۹۵-۱۱۷.
- سلیمانی ابهری، هادی، سلیمانی ابهری، صدیقه (۱۳۹۳)، «بررسی موضع دین درباره خودپنداره و حرمت خود و تأثیر آن بر سلامت جسم»، *مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی زنجان*، ۲۲، ۹۰، ۱۲-۳۴.
- شاملو، سعید (۱۳۷۷)، *مکتب‌ها و نظریه‌ها در روان‌شناسی شخصیت*، تهران: رشد.
- شیهان، ایلین (۱۹۶۴)، *عزت‌نفس*، ترجمه مهدی گنجی، تهران: اول.
- شکرکن، حسین و نیسی، عبدالکازم (۱۳۷۳)، «ارتباط پیشرفت تحصیلی و عزت‌نفس دانش‌آموزان دبیرستان نجف‌آباد»، *علوم تربیتی و روان‌شناسی*، ۱، ۱، ۷۰-۸۴.
- شیرچی، رقیه، رضائیان بیلندی، حسین و مصلحی، جواد (۱۳۹۸)، «رابطه پیوند والدینی و عزت‌نفس در پیش‌بینی سبک‌های هویت دینی نوجوانان»، *روان‌شناسی و دین*، ۳۳، ۲، ۱۰۰-۸۵.
- شجاعی، محمد صادق (۱۳۸۵)، *توکل به خدا راهی به سوی حرمت خود و سلامت روان*، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
- شولتز، دوان پی (۱۹۹۰)، *نظریه‌های شخصیت*، ترجمه یحیی سید محمدی، ۱۳۹۶، تهران: ویرایش.
- عسگریان، زهرا و رضایی خیرآبادی، مهری (۱۴۰۰)، «پیش‌بینی شرم درونی شده نوجوانان بر اساس اضطراب اجتماعی، رابطه با والدین، عزت‌نفس و خودکارآمدی»، *رویش روان‌شناسی*، ۵۹، ۲، ۱۰۳-۱۱۲.
- غضنفری، احمد (۱۳۸۲)، «اعتباریابی و هنجاریابی پرسشنامه سبک هویت (g-Isl)»، *مطالعات تربیتی و روان‌شناسی*، ۲، ۱۳، ۵۰-۶۰.
- قابل، سارا و طالبیان شریف، دکترجعفر (۱۳۹۹)، «رابطه تنبیه بدنی پسران و میزان عزت‌نفس و پرخاش‌گری

- آنها»، پیشرفت‌های نوین در روان‌شناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۳، ۱۳، ۱۲۵-۱۳۷.
- لطف آبادی، حسین (۱۳۷۸)، روان‌شناسی رشد ۲، تهران: انتشارات سمت.
 - مداحی، محمد ابراهیم (۱۳۹۶)، «بررسی رابطه ادراک خویشتن و سبک‌های هویت با التزام عملی به اعتقادات مذهبی»، فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۷، ۲، ۳۳-۸۰.
 - محمدی، طیبه، صابر، سوسن (۱۳۹۷)، «نقش واسطه‌ای خودپنداره در رابطه بین دلبستگی به والدین و همسالان با رفتارهای جامعه‌پسند»، فصلنامه روان‌شناسی کاربردی، ۱۲، ۷، ۴۱۷-۳۹۶.
 - نجارپور استادی، سعید (۱۳۸۷)، «شکل‌گیری هویت جوانان»، اندیشه و رفتار در روان‌شناسی بالینی، ۹، ۱۱، ۴۹-۵۸.
 - نیروی، مهدی و کاظمی تربقان، سید محمد حسین (۱۳۹۹)، «بررسی رابطه عزت نفس و انسجام درونی با بحران هویت دانشجویان»، پیشرفت‌های نوین در روان‌شناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۲۹، ۲۴، ۴۹-۲۶.
 - نوری، نجیب‌الله، عسگری، علی، نارویی نصرتی، رحیم و شجاعی، محمد صادق (۱۳۹۵)، «ساختار مفهومی هویت بر پایه منابع اسلامی»، روان‌شناسی و دین، ۴، ۲، ۴-۷.
 - نیکدل، فریبرز، دهقان، مریم، نوشادی، ناصر (۱۳۹۶)، «نقش واسطه‌ای استدلال اخلاقی در رابطه خودپنداره و فراشناخت اخلاقی با رفتار اخلاقی دانش‌آموزان دبیرستان»، فصلنامه روان‌شناسی تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳، ۴۶، ۱۳۲-۱۴۶.
 - هاشمی، زهرا، جوکار، بهرام (۱۳۸۹)، «بررسی رابطه جهت‌گیری مذهبی و اسلامی با ابعاد هویت»، ماهنامه علمی پژوهشی دانشور رفتار دانشگاه شاهد صالح، ۴۰، ۳۲، ۵۹-۷۴.
 - یار محمدیان، احمد (۱۳۸۵)، بررسی ارتباط خودپنداره و عزت نفس در دانشجویان خلاق و غیر خلاق، مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی، شماره ۱۲، ۶۶، ۱۹-۱۲۲.
- Archer, S. L., (1982). "The lower age boundaries of identity development". *Child Development*, 53, 1551-1556.
- Basak, R., & Ghosh, A. (2008). Ego-Identity status and Its Relationship with self- Esteem in A Group of Late Adolescents, *Journal of the Indian Academy of Applied psychology*.34,(2), 337-344.
- Berzonsky, M. D., & Kuk, L. S. (2003). Identity Status, Identity Style, and Transition to University. *Journal of Adolescent Research*. Vol, 15, No, 1, 8198.

- Berzounsky, Michel D,(1992). identity style and coping strategies, ***Jornual of personality*** vol 60,NO 4
- -Beyers, W. &Goosens, L (2008). Dynamics of perceived parenting and identity for mationin late adolescence. ***Journal of Adolescence***, 31, 165-186.
- Berzonsky, M. D., & Ferrari, J.R. (1996). Ldentity orientation and decisional strategies, ***personality and Individual Differences***, 20, 597-606.
- Boyd, Hunt, P. F. Kandell, Jonathan J, Lucas, M. Status, (2003). “Relationship between identity processing style and academic success in undergraduate students”. ***Journal of College Student Developmant***.
- Berzonsky, M. D. (1990). Self- construction over the life-span: A process perspective on identity formation. ***Advance in personal construct psychology***, 1, 155-186.
- Cheek j.m ,smith s.m &tropp L.R (2002).***Relational identity orientation: afourth scale for the AIQ***. paper presented at the meeting of the society for personality and social psychology ,savannah,GA.
- Corte C Zucker R(2008). Self concept disturbances: cognitive vulnerability for early drunkenness in adolescence at high risk for alcohol problem. ***Addictive Behaviors***. 33 (4),pp1282-1290
- Dabbagh Ghazvini, s(2011). Relationship between academic self-concept and academic performance in high school students. ***Procedia social and behavioral sciences***, 15.
- Eryigit, s., & kerpelman, J. (2009). Using the Identity processing style Q-sort to examineidentity styles of Turkish young adults, ***Journal of Adolescence***, 32, 1137-1158.
- Erickson EH(1968).***Identity youth and crisis***. New York: Norton.
- Freeth, R. (2007). ***Humanizing Psychiatry and Mental Health Care: The challenge of the Person-Centered Approach***. United Kingdom: Radcliffe Publishing Ltd.

- Hewitt, j. (2009). *Self esteem*. In s.LOPez (ed) the Encyclopedia of positive psychology (pp.880-6)Chichester:Blackwell publishing Ltd.
- McInerney, D. M., Hinkely, J., Dowson, M. and Van Etten, S. (1998). Aboriginal Anglo, and Immigrant Australian Students' Motivational Beliefs about Personal Academic Success: Are There Cultural Differences? *Journal of Educational Psychology*. 90 (4), 621-629.
- Navabi nezhad SH(1995). [*Normal and Abnormal behaviors*] ,Tehran: parents and masters society of Islamic republic of iran publisher.(Persian).
- Soenens, B., Berzonsky, M. D., Vansteenkište, M. Beyers, W. & Goossens, L. (2005). Identity styles and causality orientations: In search of the motivational underpinnings of the identity exploration process. *European Journal of Personality*, 19, 427-442.
- Sneed, J. R., Whitbourne, S. K.(2003) "Identity processing and self consciousness in middle and later adulthood". *Journal of Gerontology*, 58, 313-320.
- Triandis, H. C. (1989). The self and social behavior in differing cultural contexts. *Psychological Review*, 96, 506-520/
- White, J.M., Wampler, R.S., Winn, K.L. (1998). The identity Style Inventory: A revision with sixth-grade reading level (ISI-6G). *Journal of Adolescent Research*, 13, 2. 233-245.